

Kopioisto ry
Lausunto 24.2.2026
Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi (VN/2401/2026)

KOPIOSTON LAUSUNTO EHDOTUKSESTA KANSALLISIKSI MEDIKASVATUSLINJAUKSIKSI

Kiitämme mahdollisuudesta lausua kansallisista mediakasvatuksen linjauksista.

KOMMENTIT JA HUOMIOT JOHDANNOSTA

Johdanto on selkeä sekä kuvaa kansallisten mediakasvatuslinjausten päivittämisen taustaa ja tarpeita kattavasti. Johdantoon lisätyt käsitelmäritelmät siitä, mitä linjauksissa tarkoitetaan medialla, mediakasvatuksella ja medialukutaidolla, ovat keskeisiä linjausten hahmottamisen kannalta. Käsitelmäritelmät ovat selkeitä ja käsitteitä käytetään linjauksissa yhdenmukaisesti.

KOMMENTIT JA HUOMIOT MEDIKASVATUKSEN NYKYTILASTA

Jaksossa kuvataan hyvin Suomen mediakasvatuksen nykytilaa huomioiden yhtäläisesti sen vahvuudet ja haasteet. Haasteisiin tulisi nostaa mukaan uusien teknologioiden [erityisesti tekoälyteknologioiden] kehittyminen ja näiden vastuullinen käyttö. Tekoälyteknologioiden vastuullisen käytön yhteydessä tulisi huomioida tekijänoikeudet. Tekijänoikeusosaaminen ja sisältöjen vastuullinen käyttö tekijänoikeuksia kunnioittaen lukeutuvat keskeisenä osana tekoälytaitoihin sekä mediakasvatukseen.

KOMMENTIT JA HUOMIOT TOIMENPITEISTÄ

Osiossa esitellyillä toimenpide-ehdotuksilla pyritään turvaamaan osion 4 kolme päätavoitetta: toimijuuden vahvistaminen, osaamisen kehittäminen sekä kestävyden edistäminen. Tekijänoikeuksien tunteminen ja suojattujen sisältöjen vastuullisen käytön hallitseminen liittyvät keskeisesti kaikkien em. tavoitteiden toteutumiseen. Tämän vuoksi tekijänoikeuksien ja tekijänoikeusosaamisen tulisi ilmetä myös tämän osion toimenpide-ehdotuksista.

Ehdotamme alajakson 5.1 "Toimijuuden edistäminen" otsikon "Edistetään reilua ja turvallista mediankäyttöä" alle seuraavaa muotoilua [lisättäväksi ehdotettu teksti isoin kirjaimin]:

"Välitetään tietoa kaikille kansalaisille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan käyttää digitaalista mediaa turvallisesti ja reilusti nopeasti kehittyvässä mediaympäristössä. Tuotetaan tietoa, sisältöjä ja koulutuksia turvallisesta mediankäytöstä ja kansalaisten omasta vastuusta turvallisen mediaympäristön luomisessa. HUOMIOIDAAN YMMÄRRYS TEKIJÄNOIKEUKSISTA JA TEKIJÄNOIKEUKSIEN KUNNIOITTAMINEN OSANA VASTUULLISTA MEDIAYMPÄRISTÖN KÄYTTÖÄ EDELLÄ KUVATUISSA TIEDON VÄLITTÄMISEN JA TUOTTAMISEN TEHTÄVISSÄ. Viestitään keinoista, joilla voi ilmoittaa epäasiallisesta käytöksestä ja oikeuksien, ESIMERKIKSI TEKIJÄNOIKEUKSIEN TAI MUDIEN IMMATERIAALIOIKEUKSIEN, loukkaamisesta. Selvitetään eri-ikäisten mediankäyttöä ja toimintaa sekä miten heidän oikeuksiaan ja turvallisuuttaan onnistutaan parantamaan lainsäädännön avulla."

Ehdotamme alajakson 5.2 ”Osaamisen kehittäminen” otsikon ”Syvennetään osaamista uusista teknologioista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä” alle seuraavaa muotoilua [lisättäväksi ehdotettu teksti isoin kirjaimin]:

”Vahvistetaan ammattilaisten uusiin teknologioihin, pelikasvatukseen ja mediakasvatuksen kannalta merkittäviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyvää osaamista HUOMIOIDEN MYÖS TEKIJÄNOIKEUSTAITOJEN HALLITSEMINEN. Tämä toteutetaan tarjoamalla koulutusta, työpajoja ja ajankohtaista tietoa, jotka tukevat jatkuvaa oppimista ja kehitystä. HUOMIOIDAAN VASTUULLISUUS UUSIEN TEKNOLOGIOIDEN JA OSAAMISEN KEHITTÄMISEN OSALTA VARMISTAEN, ETTÄ TEKIJÄNOIKEUSOSAAMINEN JA YMMÄRRYS TEKIJÄNOIKEUKSIEN KUNNIOITTAMISEN YHTEISKUNNALLISESTA MERKITYKSESTÄ SISÄLTYY OSAKSI EDELLÄ MAINITUJA KOULUTUKSIA JA TIEDONVÄLITYSTÄ.”

KOMMENTIT JA HUOMIOT TOIMEENPANOSTA JA SEURANNASTA

Ehdotamme osion kolmatta sektoria koskevan otsikon alle tekijänoikeusjärjestöjen ja edunvalvontaorganisaatioiden mainintaa seuraavasti:

”Tärkeässä asemassa mediakasvatuksessa ovat kolmannella sektorilla etenkin järjestöt, liitot, yhdistykset ja säätiöt sekä myös osa kulttuuri-, museo- ja taidelaitoksista. Järjestökentällä mediakasvatuksen edistämisestä tapahtuu esimerkiksi kasvatusta- ja koulutusalailla, sosiaali- ja terveysalailla, media-alalla SEKÄ TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN JA EDUNVALVONTAORGANISAATIOIDEN TOIMESTA.”

Tekijänoikeusjärjestöt ja edunvalvontaorganisaatiot järjestävät laajasti erilaista koulutustoimintaa, joka osaltaan tukee Suomen mediakasvatusta. Kyseiset kolmannen sektorin toimijat ovat mainittu näissä linjauksissa osiossa 7 (liitteet) ja olisi siten hyvä mainita myös tässä kohdin.

Tekijänoikeusjärjestöt ja edunvalvontaorganisaatiot toimivat keskeisenä osana Suomen mediakasvatusta sekä koulutuksen että tiedonvälityksen osalta. Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja tekijänoikeusjärjestö Kopioiston yhdessä tuottama Kopiraittila.fi-verkkopalvelu ja Kopioiston tuottama uusi Kirjaston Kopiraittila -verkkopalvelu toimivat keskeisinä tietolähteinä ja oppimisalustoina eri sektoreiden toimijoille, erityisesti mediakasvatuksessa kirjastoissa sekä oppilaitoksissa. Verkkosivustot sisältävät tekijänoikeustietoa ja yksinkertaisessa sekä pelillisessä muodossa tarjottua materiaalia tekijänoikeustaitojen oppimiseen ja opettamiseen. Kaikki materiaali on maksutta saatavilla saavutettavassa muodossa sekä suomeksi että ruotsiksi. Osa materiaalista on saatavissa myös englannin kielellä.

Tekijänoikeusjärjestö Kopioisto järjestää vuosittain myös lähes sata maksutonta webinaaria ja koulutusta tekijänoikeuksista oppilaitoksille ja kirjastoille.

KOMMENTIT JA HUOMIOT LIITTEISTÄ

Liitteissä on esitelty selkeästi arvioinnissa saatuja tuloksia mediakasvatuksen vahvuuksista, haasteista ja mediakasvatustyöstä yhteiskunnan eri sektoreilla sekä tähän asti toteutetusta viranomaistyöstä medialukutaidon edistämiseksi.

On tärkeää, että kolmannen sektorin toimijoissa on tällä hetkellä kohtaan sisältyvä maininta mediakasvatuksen kentällä toimivista järjestöistä, kuten tekijänoikeusjärjestöistä ja edunvalvontaorganisaatioista.

Tekijänoikeusjärjestöt ja Tekijänoikeuksien tiedotus- ja valvontakeskus TTVK toimivat keskeisenä osana Suomen mediakasvatusta sekä koulutuksen että tiedonvälityksen osalta. Esimerkiksi Kopiraattila.fi- ja Kirjaston Kopiraattila -verkkopalvelut toimivat keskeisinä tietolähteinä eri sektoreiden toimijoille mediakasvatuksessa. Lisäksi Kopioisto järjestää vuosittain maksuttomia webinaareja ja koulutuksia tekijänoikeuksista oppilaitoksille ja kirjastoille.

YLEISET KOMMENTIT KOKONAISUUDESTA

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen maaliskuussa 2025 julkaisema ”Tekoäly varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa – lainsäädäntö ja suositukset” painottaa tekijänoikeusosaamista ja tekijänoikeuslainsäädännön noudattamista osana vastuullista ja kestävää tekoälyn käyttöä. Erityisesti tekoälyteknologioita koskevien taitojen korostuessa entisestään, tekijänoikeustaitojen merkitys korostuu tekoälyn vastuullisen käytön osalta. Tekijänoikeusosaaminen ja sisältöjen vastuullinen käyttö tekoälysovelluksissa lukeutuvat keskeisenä osana tekoälytaitoihin.

Mediakasvatuslinjaukset sisältävät selkeän kokonaisuuden muodossa keskeisiä ja ajankohtaisia teemoja, joista suurin osa on huomioitu linjauksissa. Tekijänoikeuksia ei kuitenkaan mainita linjauksissa kertaakaan siitä huolimatta, että ne sisältyvät keskeisenä osana mediakasvatukseen. Tekijänoikeuksien tulisi näkyä selkeämmin mediakasvatuslinjauksissa ja yhtenä keskeisenä tavoitteena osaamisen kehittämisessä ja toimijuuden vahvistamisessa.